

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ Γ΄ ΣΥΜΠΟΣΙΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Με μεγάλη επιτυχία έληξαν οι Εργασίες του Γ΄ Συμποσίου της Εταιρείας μας, υπό τον τίτλο «**Βυζαντινή Μακεδονία**» που διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 14 και 15 Μαΐου 2016, στην αίθουσα Διαλέξεων της Εταιρείας, με βασικές θεματικές εκτεινόμενες στη **Θεολογία**, την **Ιστορία**, τη **Φιλολογία**, το **Δίκαιο**, την **Αρχαιολογία** και την **Τέχνη**.

Το Συμπόσιο τίμησαν με την παρουσία τους οι πολιτικές, πολιτειακές, στρατιωτικές και δικαστικές Αρχές της Θεσσαλονίκης, προξενικές Αρχές και πολλοί εταίροι μας, σπουδαστές του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και πλήθος κόσμου. Χαιρετισμό προς τους Συνέδρους απηύθυνε και κήρυξε την έναρξη του Συμποσίου η Υφυπουργός Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης κα Μαρία Κόλλια-Τσαρουχά.

Στην αρχή του Συμποσίου τους Συνέδρους χαιρέτισε εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας ο Αντιπρόεδρος, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Α.Π.Θ., κ. Κων. Χρήστου, και ακολούθησε η κεντρική ομιλία του Συμποσίου από τον Ομότ. Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. κ. Γεώργιο Νάκο, με θέμα «Εισαγωγικά στο Συμπόσιο της Βυζαντινής Μακεδονίας».

Τα κύρια χαρακτηριστικά του Συμποσίου συνοψίζονται στο υψηλό επίπεδο των εισηγήσεων, στον μεγάλο αριθμό των εισηγητών, στην αθρόα συμμετοχή Συνέδρων και στην άψογη από κάθε άποψη οργάνωση του Συμποσίου.

Οι θεματικές του Συμποσίου συνοψίζονται ως ακολούθως:

Στη **Θεολογία** αναπτύχθηκαν εισηγήσεις που αφορούσαν ειδικότερα τη Θεσσαλονίκη τον 14ο αι.: τη σχέση της με το Άγιο Όρος: το κίνημα του Ησυχασμού: το φιλοσοφικό περιεχόμενο στα συγγράμματα του Γρηγορίου Παλαμά: σε συνδυασμό με τη διδασκαλία του αναφορικά με την έννοια της περιχωρήσεως: τους λόγους και αντίλογους περί Φιλοσοφίας και Θεολογίας στα έργα των Νείλου Καβάσιλα και Δημητρίου Κυδώνη: με ειδική συμπληρωματική αναφορά στις θεολογικές θέσεις του Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγου σχετικά με το πρόβλημα του Ιούδα και τα ενύπνια: ενώ έγινε και εκτενής αναφορά στα βυζαντινά Μονύδρια στη Χαλκιδική: στον κτήτορα Θεόδωρο Σαραντηνό της βυζαντινής μονής του Τιμίου Προδρόμου στη Βέροια, στη σχέση του με τον αυτοκράτορα, την αιτία των αφιερώσεων και την απόκτηση προνομίων: με κατακλείδα την Ομολογία Πίστεως του νεομάρτυρος αγίου Μιχαήλ του εξ Αγράφων.

Στην **Ιστορία** αρχικά προσδιορίστηκε με συγκριτικά βιβλιογραφικά στοιχεία και την αξιολόγηση των πηγών η βυζαντινή περιπλάνηση του ονόματος Μακεδονία: τονίστηκε η θέση που κατείχε η Θεσσαλονίκη στην πρωτοβυζαντινή εποχή (324-565): αναλύθηκαν τα επιχειρήματα που προτάθηκαν για την ταύτιση της επιγραφής «Μιχαήλ Ρώμης Αναξ» που βρίσκεται στον ναό του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης και προστέθηκαν και νέα: επιχειρήθηκε με νέα στοιχεία ο ακριβής προσδιορισμός των μεσαιωνικών σλαβικών εγκαταστάσεων από Ρυγχίνους και άλλα πιθανόν σλαβικά φύλα στη λεκάνη της Μυγδονίας ως τον Στρυμονικό κόλπο και στην Ανατολική Χαλκιδική με επίκεντρο τις περιοχές Ρεντίνας και Βόλβης (7ος αι.) και από σλαβοβουλγαρικό πληθυσμό (μέσα 10ου αι.) στην ευρύτερη περιοχή της Ιερισσού: τονίστηκε η σταδιακή αφομοίωση των επήλυδων και των απογόνων τους στο βυζαντινό πολιτειακό, οικιστικό και πολιτισμικό περιβάλλον: στο πλαίσιο αυτό υποστηρίχθηκε και πιθανολογείται η δημιουργία βυζαντινών επισκοπών της Μακεδονίας με σλαβική ονοματοδοσία, ως ενδεικτικό στοιχείο της πολιτικής του Βυζαντίου που στόχευε στην ομαλή ένταξη των διάφορων σλαβικών ομάδων που εγκαταστάθηκαν σταδιακά από τα τέλη του 6ου αι. στον χώρο της Μακεδονίας, με στόχο την προοδευτική αφομοίωσή τους στο πολιτικό-οικονομικό σύστημα της αυτοκρατορίας: παρουσιάστηκε, επίσης, η πολιτική θεολογία του ερμηνευτή και λογίου του 11ου-12ου αιώνα Θεοφύλακτου Ήφαιστου Αχρίδος μέσα από το έργο του «*αε΄ μάρτυρες της Τιβεριουπόλεως*». Εξετάστηκε στο έργο αυτό η

στάση των μαρτύρων κατά τη διάρκεια των διωγμών και τη στάση της κρατικής εξουσίας έναντι χριστιανισμού και μαρτύρων. Στόχος του συγγραφέα ήταν η ένταξη της αρχιεπισκοπής του στις παλαιές αυτοκρατορικές παραδόσεις της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας· ακολούθησε η πρόταση γεωγραφικής τοποθέτησης της αγιορειτικής Μονής του Σκορπίου στη χερσόνησο του Άθω και στη συνέχεια ακολούθησε η ανάλυση πιττακίου του πατριάρχη Φιλοθέου Κοκκίνου «προς τους ατακτούντας εκκλησιαστικώς». Ο Πατριάρχης απευθύνεται τον Μάιο του 1371 στους εκκλησιαστικούς άρχοντες στη χερσόνησο μητρόπολη Θεσσαλονίκης, και τους προτρέπει να τηρούν το πατριαρχικό μνημόσυνο που διέκοψαν αδικαιολογήτως. Η συνεδρίαση συνεχίστηκε με την παρουσίαση των εξελίξεων της διοικητικής-φορολογικής οργάνωσης των επαρχιών και ειδικά της Μακεδονίας από τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο. Διερευνάται με βάση τα αθωνικά αρχεία (9ος-15ος αι.) η μετάβαση από τις μεσοβυζαντινές «ενορίες» (ως υποπεριφέρειες των διοικήσεων-φορολογικών ενοτήτων) στα παλαιολόγεια «κατεπανίκια» (υποπεριφέρειες των θεμάτων) ως το β' μισό του 13ου αι. Προσάγεται ως χαρακτηριστικό παράδειγμα η περιφέρεια της Ιερισσού, εξαιτίας της υπάρξεως πληθώρας αθωνικών ιδιοκτησιακών αρχείων. Ακολούθησαν θέματα της ύστερης βυζαντινής περιόδου, όπως η αξιολόγηση της συσχετίσεως της θρησκείας και κοινωνίας με την επανεξέταση του κινήματος των Ζηλωτών στη Θεσσαλονίκη και ειδικότερες θέσεις του Γρηγορίου Παλαμά. Τέλος παρουσιάστηκε μια ουσιαστική συμβολή στην οικονομία των μακεδονικών πόλεων και της σημασίας τους ως κέντρων δευτερογενούς παραγωγής, αναφερόμενη ειδικότερα στα είδη των βιοτεχνικών εργαστηρίων που λειτουργούσαν στις μεγαλύτερες πόλεις της Βυζαντινής Μακεδονίας (Θεσσαλονίκη - Σέρρες), βασισμένη για την τεκμηρίωσή της στις αρχειακές πηγές των εγγράφων του Αγίου Όρους και τις μαρτυρίες των αφηγηματικών πηγών, στην οποία τονίστηκε η συνέχεια της οικονομικής ακμής στη βιοτεχνία και την αστική οικονομία στη Βυζαντινή Μακεδονία κατά τους 10ο-14ο αι.

Στη **Φιλολογία** αρχικά αξιολογήθηκε η ανίχνευση της σχέσεως του βυζαντινού ποιητή της παλαιολόγιας περιόδου Μανουήλ Φιλή με τη Θεσσαλονίκη μέσα από σειρά ποιημάτων που με βεβαιότητα αφορούν την πόλη, ποιημάτων που θα μπορούσαν να σχετίζονται μ' αυτή, όπως και ποιημάτων που αφορούν τη Θεσσαλονίκη και ενδεχομένως αποδίδονται στο Μανουήλ Φιλή· παρουσιάστηκε η φιλολογική δραστηριότητα κατά τον 14ο αι. με έμφαση στις μελέτες βυζαντινών χειρογράφων που απέδειξαν ότι διορθώσεις είχαν γίνει από βυζαντινούς λογίους, με ιδιαίτερη θέση να έχει η συμβολή τριών Θεσσαλονικέων λογίων της εποχής των Παλαιολόγων του Θωμά Μάγιστρου, Δημήτριου Τρικλίνιου και πρόσφατα ενός λιγότερο γνωστού του Ιωάννη Κατράρη, στην κριτική μελέτη των κλασικών κειμένων και μάλιστα της τραγωδίας, που αναδεικνύουν την καίρια συμβολή τους· ακολούθησε η αναφορά στην «ομόνοια» που αξιολογείται ειδικότερα ως δημοκρατικό ιδεώδες στον Θωμά Μάγιστρο (14ος αι.)· στη συνέχεια μέσα από τις πηγές των αφηγηματικών κειμένων και των εγγράφων της ύστερης βυζαντινής περιόδου επιχειρήθηκε η συγκέντρωση, ταξινόμηση και σχολιασμός των πληροφοριών για την περιοχή της λιμνολεκάνης του Λαγκαδά και γενικότερα της βορειοδυτικής περιοχής του νομού Θεσσαλονίκης. Η όλη φιλολογική θεματική της βυζαντινής Θεσσαλονίκης περατώνεται με την επιχειρούμενη αναβίωσή των ειδικότερων στοιχείων της (τόπων, μνημείων, προσώπων, γεγονότων, κ.ά.) μέσα από το έργο σύγχρονων Θεσσαλονικέων λογοτεχνών, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία των στοιχείων αυτών τόσο στον ιστορικό χωροχρόνο δημιουργίας τους όσο και στη σύγχρονη εποχή.

Στο **Δίκαιο** επιχειρήθηκε μια ουσιαστική τομή στην αξιολόγηση των πηγών εκείνων που σηματοδότησαν καίρια το τότε (βυζαντινή περίοδος) ισχύον Δίκαιο, στην προσπάθεια να καταστεί αυτό πιο λειτουργικό, στην προσέγγισή του με την πραγματικότητα –με βάση τις ειδικότερες αναγωγές των αυτοκρατορικών Νεαρών που περιέχονταν στα δύο κορυφαία δικαϊκά εγχειρίδια που συντάχθηκαν το 14ο αιώνα στη Θεσσαλονίκη, δηλαδή το *Σύνταγμα κατά Στοιχείον* του Ματθαίου Βλαστάρεως (1335) και την *Εξάβιβλο* του Κωνσταντίνου Αρμενόπουλου (1345), επιχειρήθηκε η θεραπεία της ανάγκης για λειτουργικότητα με την εννοιολογική ένταξη των αυτοκρατορικών αυτών διατάξεων στο τότε εφαρμοζόμενο ζωντανό δίκαιο· στη συνέχεια

παρατέθηκαν στοιχεία των αναφερόμενων στη Μακεδονία ανατρεπτικών ενεργειών κατά του νόμιμου αυτοκράτορα τη μέση βυζαντινή περίοδο (8ος-12ος αι.): περαιτέρω αξιολογήθηκαν οι ειδικότερες παράμετροι του πνεύματος της Νεαράς του Αλεξίου Α΄ του Κομνηνού, έτους 1095, που προήλθε από ειδική «υπόμνηση» του Θεοδούλου, αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, αναφορικά με την απελευθέρωση των Βουλγάρων δούλων της Θεσσαλονίκης, που επαληθεύονται μερικώς από τις σχετικές ιστορικές πηγές· εξετέθη το υφιστάμενο περιεχόμενο της αρμοδιότητας των «καθολικών κριτών» στη Μακεδονία βασισμένο στις σχετικές αγιορειτικές πηγές, που παραδίδουν όχι μόνο τα ονόματα των κριτών αλλά και επισημαίνουν την έκταση του ειδικότερου αντικειμένου τους. Στη συνέχεια έγινε η κριτική παρουσίαση του περιεχομένου της εμφυτευτικής συμβάσεως με βάση τις ρυθμίσεις της βυζαντινο-ρωμαϊκής νομοθεσίας, σε συνδυασμό με την εφαρμογή της στις άμεσες δικαιοπρακτικές πηγές των αγιορειτικών αρχείων των μονών του Αγίου Όρους, ιδιαίτερα και άλλων μονών της Μακεδονίας, όπως των Κωδίκων της Μονής του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου Σερρών (13ος-15ος αι.). Τέλος, σχολιάστηκαν τα «προνόμια» της πόλεως της Θεσσαλονίκης κατά τη βυζαντινή εποχή σε ό,τι αφορά στον τομέα της δικαστικής εξουσίας του αρχιεπισκόπου, οι απώτερες καταβολές της οποίας εντοπίζονται στην *episcopalis audientia* της πρωτοβυζαντινής περιοχής.

Στην **Αρχαιολογία** η αρχική διερεύνηση εξειδικεύεται στην αξιολόγηση των αρχαιότερων χριστιανικών ναών της Θεσσαλονίκης. Επισημαίνεται η πρώτη χριστιανική χρήση της Ροτόντας και η μετέπειτα μετατροπή της σε ολοκληρωμένο ναό με την προσθήκη νάρθηκα, ιερού και περιμετρικού κλίτους. Θα εξεταστεί επίσης η αρχική φάση του Αγίου Δημητρίου κατά τα χρόνια της λειτουργίας του ως μαρτυρίου. Η βυζαντινή Θεσσαλονίκη εμφανίζεται στη βάση του υποστηριζόμενου σχεδιάσματός της με αναφορά στην εικόνα της πόλεως μέσα από τις ανασκαφές, με επικέντρωση στην προσπάθεια σκιαγραφήσεως της μορφής και της οργανώσεως της πόλεως, με βάση τα ανασκαφικά δεδομένα και τις πράξεις των Μονών του Άθω. Οι χαρακτηριστικές μετεξελίξεις του βυζαντινού ναού των Ταξιαρχών στην Άνω Πόλη της Θεσσαλονίκης αξιολογούνται με βάση τα ιστορικά και μορφολογικά του στοιχεία, καλύπτοντας έτσι μια διαδρομή από έναν αρχικό μικρό μονόχωρο ναό με τρούλο, περίπου του 11ου αι., μέχρι τη σημερινή του μορφή που αναστηλώθηκε, επισκευάστηκε και προεκτάθηκε στη δεκαετία 1950-1960. Η χορηγία των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων στη Μακεδονία τον 11ο και 12ο αι. και η περαιτέρω ύπαρξή τους υποστηρίζεται ότι διαφοροποιείται στην περιφέρεια και ειδικότερα στη Μακεδονία, όπου διατυπώνεται η ενεργοποίηση της επανεξετάσεως των στοιχείων της ναοδομίας τους και των δεδομένων επιδιώξεων του καθενός χορηγού στη μορφή και τη σημασία των εξεταζόμενων ιδρυμάτων, έτσι ώστε να συναχθεί μια μεθοδολογική υποδομή για την ορθότερη κατανόηση των ιδρυμάτων αυτών. Το υδροδοτικό σύστημα στη βυζαντινή Θεσσαλονίκη διαμορφώνεται με βάση τη δομή και τη λειτουργική του οργάνωση στην έκταση της περιτειχισμένης πόλεως, με στενή σύνδεση του δικτύου υδρεύσεως με το οδικό δίκτυο, την πορεία και τις απολήξεις των εξωτερικών υδραγωγείων που καθόριζαν τις θέσεις διανομής του νερού στο εσωτερικό της πόλεως, για την ορθότερη λειτουργία της εν γένει υδροδοτήσεως. Οι λατινικές απομιμήσεις από κράμα του νομισματοκοπείου της Θεσσαλονίκης (1204-1224), που ανακαλύφθηκαν πρόσφατα στα έργα του Μετρό, υποστηρίζεται ότι παρέχουν ουσιαστικά στοιχεία διερευνήσεως λειτουργίας του νομισματοκοπείου της «λατινικής» Θεσσαλονίκης κατά την περίοδο της λατινικής κυριαρχίας. Τα ευρήματα της ανασκαφής του οχυρωμένου επισκοπικού συγκροτήματος στις Λουλουδιές Κίτρους Πιερίας μας προσκόμισαν στοιχεία, τόσο για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων του 5ου-8ου αι. με εκατοντάδες ανευρεθέντα εργαλεία από διάφορα υλικά (όπως μέταλλα, σίδηρο, χαλκό, πηλό, λίθο και οστά) που σχετίζονται με τις διάφορες δραστηριότητες των κατοίκων του οικισμού, ανδρών και γυναικών, και τον προσδιορισμό του ρόλου του επισκόπου, όσο και εξαρτήματα ενδύσεως, που προσέφεραν τις δυνατότητες σκιαγραφήσεως συγκεκριμένων ενδυματολογικών τύπων, υπαλλήλων, μικρού παιδιού, εκκλησιαστικών λειτουργών, στρατιωτών, αγροτών, εμπόρων, κτηματιών, τεχνιτών, γυναικών, ως αφετηρία έρευνας της ενδυμασίας και της χρήσεως των κοσμημάτων και εξαρτημάτων ενδύσεως στη Μακεδονία την πρώιμη βυζαντινή εποχή. Τέλος, η

αλιεία αποτελούσε μία βασική ενασχόληση των βυζαντινών, με σημαντικές παραμέτρους της όλης δραστηριότητας, σχετικά με τις αγοραπωλησίες των αλιευμάτων για τη διατροφή των κατοίκων, και των σχετιζόμενων με τις φορολογικές υποχρεώσεις προς το κράτος, καθώς και η παραγωγή άλατος από αλυκές στη βυζαντινή Μακεδονία κατά την υστεροβυζαντινή εποχή, η οποία αποτελούσε ιδιαίτερο οικονομικό στοιχείο βασικό για την παρασκευή παστών τροφίμων.

Στην ίδια ενότητα της **Αρχαιολογίας** παρουσιάστηκε σε ιδιαίτερη **Στρογγυλή Τράπεζα** το θέμα «Η βυζαντινή Θεσσαλονίκη διαμέσου των αιώνων. Οι ανασκαφές του ΜΕΤΡΟ» από αρχαιολόγους της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης. Αρχικά επισημαίνονται ευρήματα από χώρους παραγωγής και πώλησεως προϊόντων, με έμφαση σε σπάνια ευρήματα, όπως οι μήτρες κοσμημάτων και τα σκεύη επεξεργασίας μετάλλων, καθώς και κατοικίες που εκτεινόταν στην περιοχή της Αχειροποιήτου (9ος-14ος αι.), δίπλα στον κεντρικό χαλικόστρωτο δρόμο (τη *Λεωφόρο* ή *Μέση* οδό), κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο, ενώ σημαντικό τμήμα της βυζαντινής αγοράς αναπτύσσεται στη διασταύρωση του κύριου οδικού άξονα αυτής της *Λεωφόρου* ή *Μέσης* οδού με τη μεγάλη κάθετη (σημερινή Βενιζέλου) προς τον λιμένα, με σειρά μικρών καταστημάτων με εργαστήρια που μαρτυρούν ύπαρξη παραγωγικών μονάδων εντός του αστικού ιστού της πόλεως –και με ιδίως την επεξεργασία πολύτιμων μετάλλων για την παραγωγή και πώληση κοσμημάτων. Στη συνέχεια αρχαιολογικά στοιχεία μαρτυρούν το χαρακτήρα της περιοχής εκτός των δυτικών τειχών της πόλεως, με παραγωγική και εμπορική δραστηριότητα στην οδό προς τη Χρυσή Πύλη, σε συνάρτηση με τη μοναστηριακή λειτουργία *extra muros* έως τον 7ο αιώνα. Η συνοπτική και συγκεντρωτική περιγραφή πληθώρας νομισματικών ευρημάτων της βυζαντινής περιόδου σε όλο το διαχρονικό εύρος, τα οποία ανακαλύφθηκαν στον σταθμό της Βενιζέλου αποτελεί το βασικό στοιχείο για τη χρονολογική μελέτη των βυζαντινών νομισματικών εκδόσεων τους, κατά νομισματοκοπείο, μέταλλο και υποδιαίρεση, με στόχο τη στατιστική ανάλυση των νομισματικών δεδομένων για την ανάδειξη των κοπών που υπερέχουν στον δειγματοχώρο ποσοτικά, συμβάλλοντας στην ερμηνεία της σωζόμενης νομισματικής μαρτυρίας, με προέλευση το εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Περαιτέρω τα ευρήματα στον χώρο του ανατολικού και δυτικού νεκροταφείου εκτός των τειχών της Θεσσαλονίκης, από σωστική ανασκαφή στο πλαίσιο διανοίξεως δύο σταθμών του Μετρό, επικεντρώθηκαν στα δείγματα της τέχνης της παλαιοχριστιανικής περιόδου, που συνδέονται με τον διάκοσμο των κοιμητηριακών χώρων, δηλαδή μιας βασιλικής *extra muros* [εκτός των τειχών] με ψηφιδωτά δαπέδου και εντοίχιο διάκοσμο και ορισμένων τοιχογραφιών σε τάφους, που υποστηρίζεται ότι συνδέονται με τη νεκρική τέχνη της Θεσσαλονίκης των πρωτοβυζαντινών χρόνων. Τέλος, παρουσιάζεται το αρχαιολογικό σύνολο που αποκαλύφθηκε στη διασταύρωση Εγνατίας και Βενιζέλου, όπου η βυζαντινή *Λεωφόρος* και τα προκείμενα κτίσματα της αγοράς διαμορφώνουν την πρόταση της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης για την ανάδειξη και την ένταξή του στην αρχαιολογική εικόνα της πόλεως, σε συνάρτηση με τη νέα Υπουργική Απόφαση, δυνάμει της θεσμικής προστασία των αρχαιοτήτων και της απόδοσής τους στην πόλη.

Η ενότητα της **Τέχνης** επικεντρώνεται στα βυζαντινά ζωγραφικά έργα τα οποία προσδίδουν στις μακεδονικές βυζαντινές πόλεις μια αίσθηση ακμής τους κατά τον 14ο αι. Αξιολογείται ο επίσκοπος Αρίσταρχος στα ψηφιδωτά της Ροτόντας Θεσσαλονίκης· παρουσιάζεται το εικονογραφικό πρόγραμμα του μνημείου της Αγίας Αικατερίνης Θεσσαλονίκης μέσα από το ανέκδοτο φωτογραφικό αρχείο του καθηγητή Στυλιανού Πελεκανίδη, που αποκάλυψε κάτω από τα τουρκικά επιχρίσματα εντοίχιο διάκοσμο που διασώζεται στον κυρίως ναό, ενώ και άλλα στοιχεία μαρτυρούν ότι ο ναός ήταν καθολικό ανδρώας μονής, με πιθανή αφιέρωσή της στη Θεοτόκο. Εμφανίζεται η αξιολόγηση παλαιοιολογίας αμφιπρόσωπης εικόνας από τον ναό της Παναγίας Λαοδηγήτριας στη Θεσσαλονίκη, διερευνάται η προσφορά της Βέροιας στη βυζαντινή ζωγραφική το α΄ μισό του 14ου αι. εξαιτίας του μεγάλου αριθμού βυζαντινών ζωγραφικών έργων εξαιρετικής ποιότητας, η μελέτη των οποίων με βάση τα σωζόμενα έργα ανιχνεύει τους λόγους της ακμής αυτής, την προέλευση των έργων, τις τάσεις που υπάρχουν και τη σημασία των έργων αυτών για

την ιστορία της πόλεως και την εξέλιξη της βυζαντινής τέχνης. Ο ζωγραφικός διάκοσμος των βυζαντινών ναών Κοιμήσεως Θεοτόκου και Αγίου Νικολάου στη Αιανή Κοζάνης αποτελεί την αιτία για μια πρώτη προσέγγιση ιδιαίτερα των επιρροών των ζωγράφων του πρώτου ναού από την καλλιτεχνική δραστηριότητα του ευρύτερου μακεδονικού χώρου, τα κρητικά πρότυπα με την ενσωμάτωση αρχαϊζόντων και δυτικών στοιχείων, ενώ ο ζωγράφος του δεύτερου ναού χρησιμοποιεί ως πρότυπα σκηνές από μνημεία του μακεδονικού χώρου, του Αγίου Όρους και φορητές εικόνες. Η διακοσμητική τέχνη της παλαιολόγειας περιόδου στη Μακεδονία παρουσιάζει και έργα με πλούσια αραβουργηματικά σχέδια και ιδιαίτερα στοιχεία με διακοσμήσεις ως απόρροια ισλαμικών επιδράσεων, για τα οποία γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής αλλά και ταξινομήσεώς τους, ανιχνεύοντας παράλληλα τις πιθανές προελεύσεις και τα πρότυπά τους. Εμφανίζεται ο κύκλος και το τετράγωνο στη βυζαντινή προσωπογραφία, ως προσλήψεις της πλατωνικής παραδόσεως σε ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, με εξέταση των συμβολισμών των κοσμολογικών γεωμετρικών σχημάτων του κύκλου και του τετραγώνου στην ορφική, πυθαγόρεια, πλατωνική και νεοπλατωνική φιλοσοφία, και πώς αυτοί ενσωματώθηκαν στη βυζαντινή ζωγραφική.

Τέλος, εκτός σειράς αξιολογείται ο Ιλαρίων Κασταμονίτης ιδρυτής της αγιορειτικής μονής Κασταμονίτου.

Για το αναλυτικό πρόγραμμα και την ταυτότητα των εισηγητών και των εισηγήσεων βλέπε την ανάρτηση στην ιστοσελίδα της Εταιρείας www.ems.gr.